

SANOAT ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT YO'NALISHLARI

*Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich,
Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich*

Namangan muhandislik-qurilish instituti, Namangan, O'zbekiston.

xulugbek1984@gmail.com ORCID: 0000-0002-3589-373X

Annotatsiya. Ishlab chiqarish jarayoniga ta'sir ko'rsatish yo'nalishlari, hayotiylik davrining tarmoq tuzilishi, o'zgarishlar darajasi, innovatsion faoliyatni amalga oshirish manbai, ishlab chiqarish jarayonidagi roli, ehtiyojlarni qondirish tavsifi, yangilik darajasi, bozorga chiqish vaqti, vujudga kelish sabablari, qo'llash predmeti va ko'lamiga ko'ra innovatsiyalar tasniflash belgilari bo'yicha turlarga ajratildi.

Kalit so'zlar: Sanoat, ishlab chiqarish, innovatsion faoliyat, korxonalar, moliyaviy barqarorlik.

Korxonalarda innovatsiyalar samaradorligini baholash tizimi korxonalar faoliyatining ko'lamini, tashkiliy-huquqiy shakli, faoliyat yo'nalishlariga bog'liq bo'lmagan kattalikdagi integral ko'rsatkichlar bazasi asosida tuzilishi kerak. Bunda uning innovatsion faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni hisobga olish zarur. Agarda korxonaning intellektual salohiyatini ko'rib chiqish vaqti bilan birgalikda innovatsiyalar samaradorligi ko'rsatkichlari bilan birgalikda kompleks ko'rib chiqilsa, u holda ishning muayyan davri uchun baholashni taqqoslash korxonaning innovatsion rivojlanishining real dinamikasini ko'rsatadi.

Intellektual salohiyatning tarkibiy elementlari bo'lib, kadrlar tarkibining intellekti (ma'lumot darajasi, eruditsiyasi, tajribasi, ijodiy qobiliyati va ko'nikmalari, malakasi, kasbiy darajasi) hisoblanadi.

Sanoat ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion sohada bajariladigan ishlarning asosiy yo'nalishlari, ishning maqsadi va asosiy mazmuni 1-jadvalda keltirilgan.

Innovatsion faoliyatning bu yo'nalishi ishlab chiqarish korxonalarida innovatsiya ko'rinishlarini konkretlashtiradi. Bu yerda innovatsion faoliyat hajmini nisbatan aniqlash muhim muammo hisoblanadi. Iqtisodiy sinergetikada ma'lum bo'lgan tamoyilga muvofiq boshqaruv parametrlarining o'zgarishi tizim holatining o'zgarishiga va xattoki, tartib-intizomni buzilishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, innovatsiyaning keltirilgan yo'nalishlari har biri alohida korxonalar faoliyatida muayyan darajada muvozanatning buzilishiga olib kelishga qodir va so'zsiz, moliyaviy barqarorlik, to'lovga layo'qatlilik parametrlarini pasaytiradi.

1-jadval

Ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion faoliyat yo‘nalishlari

Innovatsion faoliyatni bajarishdagi ish yo‘nalishlari	Ishning maqsadi	Asosiy mazmuni
Mahsulot tannarxining pasayishi	Raqobatbardoshlik ta‘minlanishi va foydaning o‘shishi	Yangi texnologiyalar va jihozlarni joriy etish; material va energiya sig‘imining pasayishi; mehnat sig‘imining kamayishi.
Boshqaruv tizimini takomillashtirish	Operativlik, shartnoma qoidalari rioya qilish, korporativ madaniyat	Tashkiliy tarkibning o‘zgarishi, texnologik zanjirni optimallashtirish, kadrlar, tashkiliy tizim sifatini oshishi, mehnatni motivatsiyalash va b.
Tashqi aloqalar kooperatsiyasining kengayishi	Mahsulotlar sifati, harajatlarning pasayishi	Moddiy-texnik ta‘minot, logistika, ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarini axborotlashtirish.
Soliqqa tortish tizimini optimallashtirish	Moliyaviy barqarorlik	Investitsiyalar, hisob-kitob siyosati, moliyaviy tizimni optimallashtirish.
Korporativ tarkibning o‘zgarishi	Investitsiyalar olish	Fondlardan foydalanish samaradorligi va investitsion jozibadorlikning oshishi.
Ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni modernizatsiyalash	Bozorni tabaqalashtirish	Yangi materiallarni joriy etish, yangicha sifatga erishish.
Yangi turdagi mahsulotlarni o‘zlashtirish va ishlab chiqish	Yangi bozorlarni o‘zlashtirish	Yangi yo‘nalishlar bo‘yicha ITTKIni rejalashtirish va realizatsiya qilish. Yangi ko‘rinishdagi mahsulotlarni qidirish.

Ko‘pchilik yo‘nalishlarni amalga oshirish - shubxasiz bunday natijani ta‘minlaydi, ya‘ni tizim disfunktsiyasining o‘shib borish ehtimoli jiddiy tarzda oshadi. Bunga bog‘liq holda biz quyidagicha xulosaga keldik, innovatsion faoliyat yohud ilojsizlik holatini kuchaytirishi mumkin, qachonki korxonaga xech narsa yo‘qotmasa va u innovatsiyani joriy qilishning katta riskiga olib keladi yoki qachonki korxonaning tashkiliy-iqtisodiy holati korxonaning tizimli tarzda yaxshilanish holati va uning o‘shishini ta‘minlovchi innovatsion jarayonlarni asta-sekin rejalashtirish va boshqarishni nazarda tutadi. Bu jihat ishlab chiqarish vositalari (texnologik jihozlar)ni yaratuvchi korxonalar uchun juda ham muhimdir.

Barcha hollarda eski texnologiyalarni joriy etish yangi texnologik jihozlarni yaratish bilan mustahkam bog‘langandir. Yaqqol misol bo‘lib, maxsus texnologik

jihozlarni ishlab chiqaruvchi korxonalar birgalikda vaqti bilan tarmoqdar talab etadigan elektron mashinasozlik, vakuum, atom mashinasozligi kabilar uchun xizmat qilishi mumkin. Korxonalar va tashkilotlarning birlashishi ularning samarali realizatsiyasi uchun yangi texnologiyalar va maxsus texnologik jihozlarni yaratishga yo'naltirilgan faol innovatsion faoliyat bo'lib hisoblandi.

Turli mamlakatlarda fan sig'im yuqori texnologiyalarning rivojlanishi barcha mavjud farqlar bilan umumiy salbiy xususiyatga ega: bozor istiqbolini hisobga olgan holda vaqt bo'yicha nobarqarorlik, innovatsiyalarga yuqori harajatlar, oqibatlarini oldindan bilmaslik. Odatda innovatsiyalar yuqori tijorat riski va kutilayotgan natijalarni qayta baholashga olib keladi. Bunday innovatsion bozorning namunaviy misoli bo'lib, maxsus texnologik jihozlar bozori hisoblanadi.

Zamonaviy maxsus texnologik jihozlarni kashfiyotchilari va ishlab chiqaruvchilari uchun ham xuddi shunday muammolar yuzaga keladi:

1. Maxsus texnologik jihozlarni yaratish uchun yuqori texnologiyalar rivojlanishining istiqbolli yo'nalishlarini tanlash.

2. Riskni kamaytirish va zarur moliyaviy natijalarga erishish maqsadida korxonalarining innovatsion-investitsion faoliyatini optimal- lashtirish yo'llarini qidirish.

3. Mavjud quvvatlar va intellektual salohiyatga ega ish yuklamasining teng emasligi.

Bizningcha, yuqoridagi muammolarni samarali yechimi quyidagilarga bog'liqdir:

- yuqori texnologiyalarning (aynan fan sig'im yuqori sohalarda ish bilan ahamiyatli darajada ta'minlaydi) rivojlanishi darajasi mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligiga bevosita bog'liqdir;

- pirovardida ularni hal qilinishi yakuniy muvaffaqiyat erishishni ta'minlaydi yoxud maxsus texnologik jihozlar bozorida raqobatchilar bilan kurashda korxonalarining o'zlari yutqazadi.

Natijalarni tijoratlashtirishning hozirgi sharoitda keltirilgan muammolarini bartaraf qilishga korxonalarini kelgusidagi rivojlanishini bog'liqligi va istiqbolli qarorlarni qabul qilishning to'g'riligi juda ham og'ir bo'ladi. Korxonalar eng yaxshi natijalarga olib keladigan kafolatlangan rivojlanishning yagona to'g'ri yo'lini tanlashga majburdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining «Innovatsion faoliyat to'g'risida» Qonuni. -T., 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni
3. Vaxabov A.V., Xajibakiev SH.X., Mo'minov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv

- qo‘llanma / prof. A.V.Vaxabovning umumiy tahriri ostida. - T.: «Moliya», 2010. 328 b.
4. Gozibekov D.G. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. - T.:«Moliya», 2003. - 332 b.
  5. Gulshirin, J., & Abdulazizovich, X. U. B. (2022, March). INCREASING THE EFFICIENCY OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF EXPORT DIVERSIFICATION IN THE REGION. In *Conference Zone* (pp. 277-281).
  6. Khakimov, B. J., Alimov, B. B., Kholmirezayev, U. A., & Polechov, A. X. theory of Economic Analysis. *Tashkent" economics-finance"—2013.*
  7. Xolmirzaev, U. B. A., & Madaliev, M. R. (2023). MOLIVIY HISOBOTLARNING QAYTA KO ‘RIB CHIQLISHIDA XALQARO TALABLARGA RIOYA ETILISHI ZARURLIGI. *Educational research in universal sciences*, 2(3), 424-432.
  8. O'g'li, J. E. S., & Abdulazizovich, X. U. B. (2019). Profits of housekeeping and its development. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(4), 419-423.
  9. Kholmirezayev, U. B. A., & Ubaydullayev, T. A. (2023). Improving the classification of financial assets according to the economic content. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(1), 203-209.
  10. Qutbiddinovich, S. I., & Abdulazizovich, X. U. B. (2023). GAAP ASOSIGA QO‘YILGAN MOLIYAVIY HISOB KONTSEPTSIYALARI. *Interpretation and researches*, 1(3), 42-50.
  11. Ubaydullaev, T., & Holmirzaev, U. (2018). PECULIARITIES OF TAXATION OF INDIVIDUALS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Экономика и социум*, (11 (54)), 54-57.
  12. Abdulazizovich, K. U. B. (2023). Improvement Of Information About Accounts Receivable In Current Assets In The Balance Sheet Based On International Standards. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 2849-2859.
  13. Abdulazizovich, X. U. B. (2023). XALQARO QOIDALAR ASOSIDA QIMMATLI QOG‘OZLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.
  14. Abdulazizovich, K. U. (2022). IMPROVING METHODOLOGICAL APPROACHES TO FINANCIAL ASSET ACCOUNTING. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 16(4), 56-62.
  15. Холмирзаев, У. А. (2022). ҚИСҚА МУДДАТЛИ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРНИ АНАЛИТИК ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. *Архив научных исследований*, 2(1).

16. Kadirov, S., Isomukhamedov, A., Ergashev, O., & Bakhriev, A. (2021). *The Method of Increasing the Power Indicators of Engines of Gas-Cylinder Vehicles in Mountainous and Foothill Conditions* (No. 5398). EasyChair.
17. Сирожиддинов, И. К., & Исомухамедов, А. Б. (2022). Развитие экспортной направленности сельскохозяйственного производства.
18. Voxodir o'g'li, I. A. (2022). FEATURES OF ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 5, 64-70.
19. ўғли Исомухамедов, А. Б., & Икромиддин Кутбиддинович, С. (2023). БЮДЖЕТЛАШТИРИШДА ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. *GOLDEN BRAIN*, 1(11), 406-412.
20. Voxodir o'g'li, I. A. (2023). ACCOUNTING AND ANALYSIS OF COSTS AS A BASIS OF BUDGETING. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603*, 12(04), 9-12.
21. Isomuhamedov, A. (2023). ORGANIZATION OF ACCOUNTING IN STRUCTURES OF A SMALL BUSINESS IN THE CONSTRUCTION FIELD. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 17(12), 27-32.
22. Исомухамедов, А. (2022). УСЛУГИ В ПОЛЕ ЗАТРАТЫ НА ВЕДЕНИЕ МАЛОГО БИЗНЕСА. УЧЕТНАЯ ЗАПИСЬ. ОСНОВЫ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 492-497.
23. Isomukhamedov, A., & Sirojiddinov, I. (2022, January). DETERMINING AND ACCOUNTING FOR THE COST OF PRODUCTION IN SMALL BUSINESSES IN THE MANUFACTURING SECTOR. In *Conference Zone* (pp. 241-243).